

Rummelighed

Modernismen ændret og bevaret i nyt studie af nordisk lyrik

Peter Stein Larsen
Nattehimmels poetik.
Studier i moderne nordisk lyrik
323 sider, 348 kr.
Forlaget Spring

Anmeldt af Steen Klitgård Povlsen

Peter Stein Larsen er professor ved Aalborg Universitet og en af vores fremmeste kendere af moderne lyrik. Og en af de flittigste. I de sidste 15 år er der kommet en strøm af bøger og artikler fra ham, herunder den monumentale disputats »Drømme og dialoger: to poetiske traditioner omkring 2000« fra 2009. Dertil kommer en omfattende anmeldervirksomhed, der har gjort Stein Larsen til et vigtigt omdrejningspunkt for formidlingen af ny dansk og udenlandsk lyrik i Danmark. Det er en stemme, man skal lytte til, hvis man vil have et overblik over, hvad der rører sig i poesien lige nu og i den nærmeste fortid. Det gør man gerne, for Stein Larsen skriver med nerve og engagement både i den store og den lille genre. Midt i de lærde ræsonnementer mærker man altid hos ham en umiddelbar glæde ved ordkunsten og en evne til lade denne glæde forplante sig. Når man læser Peter Stein Larsen tænker man tit: det her må jeg gøre noget mere ved. Det er jo altid en begyndelse.

Nytløkende portrætter

Stein Larsens sidste bog »Nattehimmels poetik. Studier i moderne nordisk lyrik« er et af den slags opsamlingsheat i et videnskabeligt forfatterskab, hvor tidligere udgivne artikler viderebearbejdes og kombineres med nytillkomne og derved giver læseren mulighed for at pejle forfatterens overordnede profil og nuværende position i den altid standende debat. Bogen falder i fire dele, men slutessayet, der har givet den sin titel, opfatter jeg som en selvstændig enhed, så egentlig er der fem dele. Først får vi tre forfatterskabsportrætter af tre danske lyrikere, Tom Kristensen, Jørgen Sonne og Per Højholt, der efter Stein Larsens mening trænger til en nytolkning. Alle tre er i dansk litteraturhistorie først og fremmest blevet

behandlet som sprogekspérimentatorer og ækvilibristiske fornyere, hvad de også er, påviser Stein Larsen. Men kernen i deres forfatterskaber er mødet mellem denne formfornyelse og en eksistentiel-fænomenologisk forpligtelse på tilværelsens grundvilkar, som forskningen i nogen grad har overset. Det har for Kristensens vedkommende betydet, at man har undervurderet hans senere lyriske forfatterskab og for Sonnes vedkommende lukket ham ude fra den centrale kanon. Kapitlet om Højholt flytter denne ud af en snæver fransk dekonstruktivisme-sammenhæng og placerer ham som en kompleks digter, der skræver over flere modernistiske traditioner. Det er velgørende.

Derefter følger tre store kapitler om centrale nordiske lyrikere, Edith Södergran, Erik Lindegren og Tor Ulven, der som formidlere mellem den store europæiske og amerikanske modernisme og Norden også har haft en afgørende indflydelse på dansk litteratur. Et gennemgående træk i denne bog og i Peter Stein Larsens forskning i det hele taget er den vedholdende betoning af det internationale aspekt af nordisk lyrik, ikke noget revolutionært synspunkt i disse tider, men fastholdt med en viden og et perspektiv, der overbeviser. Især er portrættet af nordmanden Tor Ulven fremragende: udspændt mellem forskellige traditioner og mellem en dyb tabsoplevelse og en stædig formuleringsvilje får Stein Larsen indkredset Ulvens særlige sound på en klar måde. Vi er hele tiden nede i teksterne og oppe i perspektivet på én gang. Sadan.

Modernisme og metonymi

Peter Stein Larsen mestrer denne teknik, fordi hans begrebsapparat er så omfattende og så klart udtænkt. Det får vi udfoldet i de to store essays, der udgør bogens tredje del: de handler om modernismen som begreb og om metonymien som trope i moderne lyrik. Den første er god at få forstand af, idet den overskuer og inddeler begrebet uden at falde for fristelsen til helt at droppe det som brugbart litteraturhistorisk og -teoretisk redskab. Stein Larsens ærinde er det rummelige modernismebegreb, der kan omfatte de modernismens outsiders, som han (også) har skrevet en bog om. Der er noget velgørende i den måde, han her dekonstruerer de mange danske modernismekonstruktioner fra de senere år, ofte opkaldt efter danske provinsbyer: skulle han derved løbe risikoen for at blive leder af en særlig Aalborg-skole, tager han vel det med.

» ... som altid kommer der spændende og intense digtlæsninger ud af Stein Larsens analyser, og indtrykket af, at dansk litteratur aldrig har været så national snæver, som konservative kanonbyggere gerne har villet overbevise os om, bekræftes.

Anderledes polemisk er kapitlet om »Metonymien i moderne lyrik«, idet han her griber ind i en gammel diskussion om forholdet mellem en sensymbolistisk og en konfrontationsmodernistisk tradition i dansk lyrik. Med forbilledlig klarhed i de teoretiske referencer (Friedrich, de Man, etc.) argumenterer Stein Larsen for, at den metonymiske tænkning er det grundlæggende vilkår i moderne lyrik, og at metaforen i virkeligheden er en underordnet trope inden for denne tænkning. Hvor metaforen er samlende er metonymien spredende, men Stein Larsen viser i en række eksemplariske analyser, at selv de mest forskelligartede moderne lyrikere bruger begge teknikker. Rummeligheden har i dette tilfælde en skarpere kant end i modernisme-kapitlet. Den tvinger os til at tænke anderledes, når vi fremover skal analysere tekster.

Stein Larsen har derefter parret sine teoretiske spidsartikler med en bestemmelse af Oehlenschlägers lyrik, som han i mange år har kæmpet for at trække ud af den nationalromantiske glemsel. Budskabet er tydeligt: se hvor mange ting, den gamle kan på én gang, og lær af det at se moderne lyrik mere inkluderende. Det er sympatisk, men lidt overraskende i denne sammenhæng. Stakels Adam kommer lidt til at tage sig ud som en spurv i tranedans. Det er han nok ikke helt tjent med.

Så er Stein Larsen mere tilbage på sporet i de to kapitler om henholdsvis amerikansk og tysk indflydelse på ny dansk lyrik. Det er solide, sammenlignende undersøgelser, der bygger på den præmis, at den respektive indflydelse hidtil har været underbelyst i forskningen, en præmis der måske i nogen grad løber åbne døre ind. Men som altid kommer der spændende og intense digtlæsninger ud af Stein Larsens analyser, og indtrykket af, at dansk litteratur aldrig har været så national snæver, som konservative kanonbyggere gerne har villet overbevise os om, bekræftes. Rummelighed er igen hovedindtrykket: det kan godt være vi i perioder har haft meget snævert tænkende regeringer i dette land, men kulturelt har det altid været åbent. Forbeholdene mod denne tese må vi gemme til en anden gang.

Nattehimmelkikkere

Bogen slutter med den tekst, der har givet den sin titel, og som jeg synes, er dens svageste. Stein Larsen bevæger sig her ind på den så moderne stedsteori og konstaterer, at nordiske lyrikere har be-

tragtet nattehimmelen siden Arilds tid, dvs. den svenske romantiker Stagnelius. Larsen tager så kronologisk en række nattehimmelkikkere, sjovest den gamle revolutionære Broby-Johansen, sluttende med Michael Strunge. En anden form for rum(me)lighed, men dér kommer der efter min mening ikke meget andet ud af det end bevidstheden om, at en sådan himmel har vi altid haft i Norden – og vil forhåbentlig stadig have (trods de mange byers lys). Til belysning af dette får vi på bogens omslag en gengivelse af van Goghs billede af en stjernemat over Provence: en ægte metonymisk forskydning af et tema, men fint i tråd med Stein Larsens grundholdning: Norden i international sammenhæng. Et dejligt billede, som forfatteren burde trække ind i sine analyser ved en kommende lejlighed.

Disse kritiske bemærkninger ændrer dog ikke ved betydningen af en bog som »Nattehimmels poetik«. Den er først og fremmest et forsvar for at modernismebegrebet er »uomgængeligt« for en fremtidig litteraturforskning, hvilket slet ikke er en selvfølge. Men den er ikke mindst et forsvar for de modernistiske traditioner, de forskellige »modernisms«, som Peter Nicholls kaldte dem i en bog. Stein Larsen ikke nævner, men tydeligt er på linje med. Ved hele tiden at modellere om på vægten i læsningerne af modernistisk litteratur, holder man relevansen af denne litteratur i live. Man kan kun bevare ved at forandre, som et i anden sammenhæng meget brugt udtryk siger.

Derfor er Larsen også bedst, når hans læsninger går op imod *main stream*, som i kapitlerne om Jørgen Sonne, Per Højholt og Tor Ulven. Her kommer hans 'forståelse' af forfatterskaberne for hans applikation af diverse systematiske begreber, her finder han ikke blot, hvad han kommer for at finde, som det er tilfældet i megen litteraturforskning. Bag Stein Larsens klare begrebssystematik, der vil gøre hans bog oplagt i enhver pædagogisk sammenhæng fra gymnasieniveau og opefter, ligger i virkeligheden en fænomenologisk metode, der måske kan spores tilbage til koryfæer som Dilthey, Gadamer og Heidegger. Forholdet mellem fænomenologi og modernisme er vigtigt, men bliver ikke eksplicit tematiseret i denne bog. Det bliver det sikkert i en af Stein Larsens kommende bøger, hvoraf vi må have mange i vente. Både hans forfatterskab og modernismen er et work-in-progress.